

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні

Із змінами і доповненнями, внесеними
Законами України
від 13 жовтня 1994 року N 200/94-ВР,
від 14 жовтня 1994 року N 204/94-ВР,
від 12 листопада 1996 року N 481/96-ВР,
від 13 липня 2000 року N 1926-ІІІ,
від 5 липня 2001 року N 2606-ІІІ,
від 21 листопада 2002 року N 232-ІV,
від 22 травня 2003 року N 860-ІV,
від 5 червня 2003 року N 910-ІV,
від 27 листопада 2003 року N 1344-ІV

(У назві та тексті Закону слова "Українська РСР", "Рада Міністрів Української РСР", "Міністерство соціального забезпечення" у всіх відмінках замінено відповідно словами "Україна", "Кабінет Міністрів України", "Міністерство соціального захисту населення" у відповідних відмінках згідно із Законом України від 14 жовтня 1994 року N 204/94-ВР)

(У тексті Закону слова "Міністерство економіки України", "місцеві Ради народних депутатів" в усіх відмінках замінено відповідно словами "центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики", "органи місцевого самоврядування" у відповідних відмінках, а слова "Міністерство соціального захисту населення України", "Міністерство праці та соціальної політики України", "Міністерство праці України" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади з питань праці та соціальної політики" у відповідних відмінках згідно із Законом України від 22 травня 2003 року N 860-ІV)

Цей Закон визначає основи соціальної захищеності інвалідів в Україні і гарантує їм рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість інвалідам вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними здібностями і інтересами.

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Інваліди в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України та іншими законодавчими актами.

Центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації (незалежно від форм власності і господарювання) залучають представників громадських організацій інвалідів до підготовки рішень, що стосуються інтересів інвалідів.

(частина друга статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 860-IV)

Дискримінація інвалідів забороняється і переслідується за законом.

Стаття 2. Інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм або з уродженими дефектами, що призводить до обмеження життєдіяльності, до необхідності в соціальній допомозі і захисті.

Стаття 3. Інвалідність як міра втрати здоров'я визначається шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи Міністерства охорони здоров'я України.

Положення про медико-соціальну експертизу затверджується Кабінетом Міністрів України з урахуванням думок громадських організацій інвалідів в особі їх республіканських органів.

Стаття 4. Діяльність держави щодо інвалідів виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціально-побутових і соціально-психологічних умов для задоволення їх потреб у відновленні здоров'я, матеріальному забезпеченні, посиленій трудовій та громадській діяльності.

Соціальний захист інвалідів з боку держави полягає у наданні грошової допомоги, засобів пересування, протезування, орієнтації і сприйняття інформації, пристосованого житла, у встановленні опіки або стороннього догляду, а також пристосуванні забудови населених пунктів, громадського транспорту, засобів комунікацій і зв'язку до особливостей інвалідів.

Стаття 5. Порядок та умови визначення потреб у зв'язку з інвалідністю встановлюються на підставі висновку медико-соціальної експертизи та з врахуванням здібностей до професійної і побутової діяльності інваліда. Види і обсяги необхідного соціального захисту інваліда надаються у вигляді індивідуальної програми медичної, соціально-трудової реабілітації і адаптації.

Індивідуальна програма реабілітації є обов'язковою для виконання державними органами, підприємствами (об'єднаннями), установами і організаціями.

Стаття 6. Захист прав, свобод і законних інтересів інвалідів забезпечується в судовому або іншому порядку, встановленому законом.

Громадянин має право в судовому порядку оспорювати рішення органів медико-соціальної експертизи про визнання чи невизнання його інвалідом.

Службові особи та інші громадяни, винні у порушенні прав інвалідів, визначених цим Законом, несуть встановлену законодавством матеріальну, дисциплінарну, адміністративну чи кримінальну відповідальність.

Стаття 7. Законодавство про соціальну захищеність інвалідів в Україні складається з цього Закону та інших актів законодавства, що видаються відповідно до нього.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані інформувати інвалідів про зміни і доповнення законодавства про соціальну захищеність інвалідів.

II. ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ УКРАЇНИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ІНВАЛІДІВ

Стаття 8. Державне управління в галузі забезпечення соціальної захищеності інвалідів здійснюється центральним органом виконавчої влади з питань праці та соціальної політики, Міністерством охорони здоров'я України та органами місцевого самоврядування України.

Представники республіканських громадських організацій інвалідів є членами колегій центрального органу виконавчої влади з питань праці та соціальної політики та Міністерства охорони здоров'я України.

Стаття 9. Центральний орган виконавчої влади з питань праці та соціальної політики спільно з іншими міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями інвалідів здійснює розробку й координацію довгострокових і короткострокових програм по реалізації державної політики щодо інвалідів та контролює їх виконання.

(частина перша статті 9 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 22.05.2003 р. N 860-IV)

Центральний орган виконавчої влади з питань праці та соціальної політики з урахуванням думки громадських організацій інвалідів може входити до Кабінету Міністрів України з пропозиціями щодо вдосконалення законодавства з проблем інвалідності, сприяє розвитку співробітництва державних і громадських організацій з зарубіжними країнами в галузі соціальної захищеності інвалідів.

(частина друга статті 9 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 22.05.2003 р. N 860-IV)

Частина третю статті 9 виключено

(згідно із Законом
України від 22.05.2003 р. N 860-IV)

Стаття 10. Фінансування роботи по соціальній захищеності інвалідів здійснюється фондом України соціального захисту інвалідів.

Положення про фонд затверджується Кабінетом Міністрів України з урахуванням думок республіканських громадських організацій інвалідів.

Стаття 11. Бюджет фонду України соціального захисту інвалідів формується за рахунок коштів республіканського бюджету, благодійних внесків організацій, трудових колективів і громадян, інших надходжень, в тому числі від підприємницької діяльності фонду, що не суперечить чинному законодавству.

Органи місцевого самоврядування мають право утворювати власні фонди соціальної допомоги інвалідам. Порядок і умови витрачання коштів цих фондів визначаються центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики з урахуванням пропозицій громадських організацій інвалідів.

Кошти таких фондів знаходяться на спеціальному рахунку у банківських установах і вилученню не підлягають.

ІІІ. ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНВАЛІДІВ

Стаття 12. Громадські організації інвалідів створюються з метою здійснення заходів по соціальному захисту, соціально-трудовій і медичній реабілітації інвалідів та залученню їх до суспільно корисної діяльності, занять фізичною культурою і спортом.

(стаття 12 із доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 13.10.94 р. N 200/94-ВР)

Стаття 13. Центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування повинні подавати допомогу і сприяти громадським організаціям інвалідів в їх діяльності.

(стаття 13 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.05.2003 р. N 860-IV)

Стаття 14. Громадські організації інвалідів здійснюють виробничу, господарську, фінансову та іншу діяльність, не заборонену чинним законодавством.

Продукція підприємств (об'єднань) і організацій, громадських організацій інвалідів, номенклатуру та обсяги виробництва якої погоджено з державними замовниками, включається до державного замовлення.

(частина друга статті 14 в редакції Закону України від 12.11.96 р. N 481/96-ВР)

Об'єкти капітального будівництва, які зводяться за рахунок коштів громадських організацій інвалідів, у заявленому обсязі включаються до державного замовлення.

(частина третя статті 14 в редакції
Закону України від 12.11.96 р. N 481/96-ВР)

Держава сприяє забезпеченню матеріально-технічними та іншими ресурсами виконання державних замовлень, зазначених у частинах другій та третій цієї статті.

(стаття 14 доповнена частиною четвертою згідно із
Законом України від 12.11.96 р. N 481/96-ВР)

Стаття 14¹. Підприємства та організації громадських організацій інвалідів мають право на пільги зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) відповідно до законів України з питань оподаткування. Застосовувати зазначені пільги такі підприємства та організації мають право за наявності дозволу на право користування пільгами з оподаткування, який надається міжвідомчою Комісією з питань діяльності підприємств та організацій громадських організацій інвалідів (далі - Комісія).

Комісія є спеціальним уповноваженим державним органом, створеним з метою визначення доцільності надання державної допомоги громадським організаціям інвалідів, їх підприємствам і організаціям у вигляді пільг з оподаткування, фінансової допомоги, кредитування, надання пріоритетів при розміщенні державного замовлення та в інших формах, а також здійснення обліку і контролю за використанням такої допомоги.

Положення про міжвідомчу Комісію з питань діяльності підприємств та організацій громадських організацій інвалідів та типові положення про регіональні комісії з питань діяльності підприємств та організацій громадських організацій інвалідів затверджуються Кабінетом Міністрів України.

До складу Комісії входять по одному представнику від центрального органу виконавчої влади з питань праці та соціальної політики, Фонду України соціального захисту інвалідів, Державної податкової адміністрації України, Державної митної служби України, Міністерства транспорту України, Міністерства фінансів України, центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики, Державного комітету України по земельних ресурсах, народний депутат України - представник профільного Комітету Верховної Ради України з питань соціального захисту інвалідів та представник, делегований громадськими організаціями інвалідів.

Співголовами Комісії за посадою є Міністр праці та соціальної політики України та Голова Комітету Верховної Ради України у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів.

Комісія має регіональні (територіальні) органи - комісії з питань діяльності підприємств та організацій громадських організацій інвалідів в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

До складу регіональних (територіальних) комісій входять по одному представнику від відповідних управлінь Автономної Республіки Крим,

обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, центрального органу виконавчої влади з питань праці та соціальної політики, Фонду України соціального захисту інвалідів, Державної податкової адміністрації України, Державної митної служби України, Міністерства транспорту України, Міністерства фінансів України, центрального органу виконавчої влади з питань економічної політики, Державного комітету України по земельних ресурсах, представник комітету (комісії) з питань соціального захисту інвалідів відповідно Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад та представник, делегований громадськими організаціями інвалідів.

Співголовами регіональних (територіальних) комісій є відповідно заступник Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, заступники голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та голови профільних комісій з питань соціального захисту інвалідів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад.

(Закон доповнено статтею 14¹ згідно із
Законом України від 13.07.2000 р. N 1926-III)

Стаття 14². Рішення про надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування підприємствами та організаціями громадських організацій інвалідів приймається Комісією на основі таких документів, які подаються на її розгляд відповідною громадською організацією:

заяви;

свідоцтва про державну реєстрацію громадської організації інвалідів та підприємства і організації, що засновані такою громадською організацією;

нотаріально завірених копій установчих документів громадської організації інвалідів та підприємства і організації, що засновані такою громадською організацією;

довідки про включення громадської організації інвалідів та підприємства і організації, що засновані такою громадською організацією, до Єдиного Державного реєстру підприємств та організацій України;

бізнес-плану діяльності підприємства і організації громадської організації інвалідів;

обґрунтування значимості підприємства та організації громадської організації інвалідів для соціального захисту інвалідів;

довідки органу соціального захисту інвалідів про кількість працюючих інвалідів та загальну кількість працюючих на підприємстві та в організації громадської організації інвалідів;

висновку регіональної комісії щодо обґрунтованості надання пільг (крім підприємств, установ та організацій всеукраїнських організацій інвалідів та підприємств і організацій, що мають за попередній податковий рік валовий доход в обсязі меншому 8400 мінімальних заробітних плат та загальну кількість працюючих не більше 25 чоловік).

Рішення комісії про надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування або відмову в ньому має бути вмотивованим та базуватися на аналізі соціальної значимості відповідної громадської організації інвалідів та її підприємства чи організації та можливості працевлаштування інвалідів.

Регіональні комісії мають право приймати рішення щодо надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування підприємствам та організаціям громадських організацій інвалідів, які отримали за попередній податковий рік валовий доход в обсязі меншому 8400 мінімальних заробітних плат та мають загальну кількість працюючих не більше 25 чоловік.

(Закон доповнено статтею 14² згідно із
Законом України від 13.07.2000 р. N 1926-III)

Стаття 14³. Рішення про скасування дозволу на право користування пільгами з оподаткування підприємству та організації громадських організацій інвалідів приймається Комісією у разі:

отримання заяви від громадської організації інвалідів щодо скасування зазначеного дозволу;

подання відповідних органів державної податкової служби та інших державних органів про порушення законодавства України підприємством або організацією;

ліквідації підприємства, організації.

(Закон доповнено статтею 14³ згідно із
Законом України від 13.07.2000 р. N 1926-III)

Стаття 15. Частину першу статті 15 виключено

(згідно із Законом
України від 22.05.2003 р. N 860-IV)

Місцеві органи громадських організацій інвалідів, а також трудові колективи їх підприємств (об'єднань), установ і організацій вправі вносити в органи місцевого самоврядування пропозиції з питань соціального захисту інвалідів.

Стаття 16. Порядок створення, діяльності і ліквідації громадських організацій інвалідів регулюється законодавством України про громадські організації, статутами цих організацій, зареєстрованими у встановленому порядку.

IV. ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ, ОСВІТА І ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ІНВАЛІДІВ

Стаття 17. З метою реалізації творчих і виробничих здібностей інвалідів та з урахуванням індивідуальних програм реабілітації їм забезпечується право працювати на підприємствах (об'єднаннях), в установах і організаціях із звичайними умовами праці, в цехах і на дільницях, де застосовується праця інвалідів, а також займатися індивідуальною та іншою трудовою діяльністю, яка не заборонена законом.

Відмова в укладенні трудового договору або в просуванні по службі, звільнення за ініціативою адміністрації, переведення інваліда на іншу роботу без його згоди з мотивів інвалідності не допускається, за винятком випадків, коли за висновком медико-соціальної експертизи стан його здоров'я перешкоджає виконанню професійних обов'язків, загрожує здоров'ю і безпеці праці інших осіб, або продовження трудової діяльності чи зміна її характеру та обсягу загрожує погіршенню здоров'я інвалідів.

Стаття 18. Працевлаштування інвалідів здійснюється органами центральним органом виконавчої влади з питань праці та соціальної політики, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями інвалідів.

Підбір робочого місця здійснюється переважно на підприємстві, де настала інвалідність, з урахуванням побажань інваліда, наявних у нього професійних навичок і знань, а також рекомендацій медико-соціальної експертизи.

Підприємства (об'єднання), установи і організації (незалежно від форм власності і господарювання), які використовують працю інвалідів, зобов'язані створювати для них умови праці з урахуванням індивідуальних програм реабілітації і забезпечувати інші соціально-економічні гарантії, передбачені чинним законодавством.

Стаття 19. Для підприємств (об'єднань), установ і організацій незалежно від форми власності і господарювання встановлюється норматив робочих місць для забезпечення працевлаштування інвалідів у розмірі чотирьох відсотків від загальної чисельності працюючих, а якщо працює від 15 до 25 чоловік - у кількості одного робочого місця, якщо інше не передбачено законом.

(частина перша статті 19 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 05.06.2003 р. N 910-IV)

Керівники підприємств (об'єднань), установ і організацій незалежно від форми власності і господарювання у разі незабезпечення зазначених нормативів несуть відповідальність у встановленому законом порядку.

(стаття 19 в редакції Законів
України від 14.10.94 р. N 204/94-ВР,
від 05.07.2001 р. N 2606-III)

Стаття 20. Підприємства (об'єднання), установи і організації незалежно від форми власності і господарювання, де кількість працюючих інвалідів менша, ніж встановлено нормативом, передбаченим частиною першою статті 19 цього

Закону, щороку сплачують відповідним відділенням Фонду України соціального захисту інвалідів штрафні санкції, сума яких визначається у розмірі середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві (в об'єднанні), в установі, організації за кожне робоче місце, не зайняте інвалідом.

Порушення термінів сплати штрафних санкцій тягне за собою нарахування пені із суми недоїмки за кожний день прострочення, включаючи день сплати, в розмірі, передбаченому законом.

Сплату штрафних санкцій підприємства (об'єднання), установи і організації провадять відповідно до закону за рахунок прибутку, який залишається в їх розпорядженні після сплати всіх податків і зборів (обов'язкових платежів).

У разі відсутності коштів штрафні санкції можуть бути застосовані шляхом звернення стягнення на майно підприємства (об'єднання), установи і організації в порядку, передбаченому законом.

Суми штрафних санкцій, що надійшли до Фонду України соціального захисту інвалідів, використовуються на:

фінансування Фондом заходів щодо соціальної, трудової, фізкультурно-спортивної (за поданням Національного комітету спорту інвалідів України) та професійної реабілітації інвалідів і надання цільової позики (на поворотній основі з терміном повернення до трьох років) на створення робочих місць, призначених для працевлаштування інвалідів. Такі позики надаються підприємствам (об'єднанням), установам і організаціям у разі їх звернення до відділень Фонду, в межах коштів, виділених на зазначені потреби в поточному році. Громадським організаціям інвалідів, їх підприємствам та організаціям зазначені позики надаються лише за наявності відповідного рішення Комісії з питань діяльності підприємств та організацій громадських організацій інвалідів;

фінансування витрат на професійне навчання непрацюючих інвалідів, у тому числі за направленням державної служби зайнятості;

надання фінансової допомоги на здійснення заходів щодо соціальної, трудової, фізкультурно-спортивної (за поданням Національного комітету спорту інвалідів України) та професійної реабілітації інвалідів (відновлення працездатності шляхом забезпечення інваліда технічними реабілітаційними засобами, створення умов для занять фізичною культурою і спортом, оплата навчання та перекваліфікації, створення на робочому місці інваліда належних санітарно-гігієнічних, виробничих і технічних умов згідно з індивідуальною програмою реабілітації інваліда).

Порядок і терміни сплати підприємствами (об'єднаннями), установами і організаціями штрафних санкцій до відділень Фонду України соціального захисту інвалідів, акумуляції, обліку та використання цих коштів затверджуються Кабінетом Міністрів України.

(стаття 20 в редакції Законів
України від 14.10.94 р. N 204/94-ВР,

(дію статті 20 зупинено на 2004 рік в частині сплати бюджетними установами штрафних санкцій згідно із Законом України від 27.11.2003 р. N 1344-IV)

Стаття 21. Держава гарантує інвалідам дошкільне виховання, здобуття освіти на рівні, що відповідає їх здібностям і можливостям.

Дошкільне виховання, навчання інвалідів здійснюється в загальних або спеціальних дошкільних та навчальних закладах.

Професійна підготовка або перепідготовка інвалідів здійснюється з урахуванням медичних показань і протипоказань для наступної трудової діяльності. Вибір форм і методів професійної підготовки провадиться з висновками медико-соціальної експертизи.

При навчанні, професійній підготовці або перепідготовці інвалідів поряд із загальними допускається застосування альтернативних форм навчання.

Обдаровані діти-інваліди мають право на безплатне навчання музики, образотворчого, художньо-прикладного мистецтва у загальних навчальних закладах або спеціальних позашкільних навчальних закладах.

Стаття 22. За інших рівних умов переважне право на зарахування до вищих навчальних закладів I - IV рівнів акредитації та професійно-технічних навчальних закладів мають інваліди та діти з малозабезпечених сімей, у яких:

обидва батьки є інвалідами;

один з батьків - інвалід, а інший помер;

одинок матір з числа інвалідів;

батько - інвалід, який виховує дитину без матері.

Під час навчання зазначеним категоріям громадян стипендія та призначена пенсія (державна соціальна допомога інвалідам з дитинства і дітям-інвалідам) виплачуються в повному розмірі.

(стаття 22 у редакції Закону
України від 21.11.2002 р. N 232-IV)

Стаття 23. Державою визнається мова жестів як засіб міжособового спілкування.

Правовий статус та сфера застосування мови жестів визначаються законодавством України.

Стаття 24. Після закінчення навчального закладу інвалідам надається право вибору місця роботи з наявних варіантів або надається за їх бажанням право вільного працевлаштування.

При відмові у прийнятті на роботу, ненаданні роботи за спеціальністю інваліду, направленому за розподілом після закінчення навчального закладу, або при недодержанні інших умов трудового договору і законодавства про працю адміністрація підприємства (об'єднання), установи і організації відшкодовує витрати на його проїзд до місця роботи і назад до місця постійного проживання, а також витрати на проїзд супровідника, якщо він є необхідним.

Стаття 25. Адміністрація підприємств (об'єднань), установ і організацій (незалежно від форм власності і господарювання) зобов'язана створювати безпечні і не шкідливі для здоров'я умови праці, вживати заходів, спрямованих на запобігання інвалідності, на відновлення працездатності інвалідів.

За інвалідами внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання, які проходять професійну реабілітацію, у тому числі професійну підготовку і перепідготовку згідно з індивідуальною програмою реабілітації, якщо з моменту встановлення інвалідності минуло не більше року, зберігається середній зарібок за попереднім місцем роботи із зарахуванням пенсії по інвалідності протягом строку, передбаченого програмою. У таких випадках відшкодування витрат з урахуванням сплачених сум пенсій здійснюється підприємством (об'єднанням), установою і організацією, у період роботи на яких настала інвалідність.

V. СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ БЕЗПЕРЕШКОДНОГО ДОСТУПУ ІНВАЛІДІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Стаття 26. Органи державної влади, підприємства (об'єднання), установи і організації (незалежно від форм власності і господарювання) зобов'язані створювати умови для безперешкодного доступу інвалідів до жилих, громадських і виробничих будинків, споруд, громадського транспорту, для вільного пересування в населених пунктах.

(стаття 26 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 22.05.2003 р. N 860-IV)

Стаття 27. Планіровка і забудова населених пунктів, формування жилих районів, розробка проектних рішень, будівництво і реконструкція будинків, споруд та їх комплексів без пристосування для використання інвалідами не допускається.

У тих випадках, коли з об'єктивних причин неможливо пристосувати для інвалідів діючі об'єкти, за рішенням органів місцевого самоврядування за участю відповідних підприємств (об'єднань), установ і організацій створюються інші сприятливі умови життєдіяльності інвалідів, зокрема, будівництво спеціальних об'єктів.

Фінансування зазначених заходів здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету, а також підприємств (об'єднань), установ і організацій, які не мають можливості пристосувати свої об'єкти для інвалідів.

Стаття 28. Підприємства та організації, що здійснюють транспортне обслуговування населення, зобов'язані забезпечити спеціальне обладнання транспортних засобів, вокзалів, аеропортів та інших об'єктів, яке б дало змогу інвалідам безперешкодно користуватися їх послугами.

У тих випадках, коли діючі транспортні засоби не можуть бути пристосовані для використання інвалідами, органи місцевого самоврядування створюють інші можливості для їх пересування.

При проектуванні і створенні нових засобів пересування, реконструкції і будівництві аеропортів, залізничних вокзалів і автовокзалів, морських і річкових портів обов'язково передбачається можливість їх використання інвалідами.

Стаття 29. Інваліди забезпечуються житлом у порядку і на умовах, передбачених чинним законодавством і з урахуванням положень цього Закону.

Інваліди та сім'ї, в яких є діти-інваліди, мають переважне право на поліпшення житлових умов в порядку, передбаченому чинним законодавством.

Стаття 30. Жилі приміщення, займані інвалідами або сім'ями, у складі яких вони є, під'їзди, сходові площадки будинків, в яких мешкають інваліди, мають бути обладнані спеціальними засобами і пристосуваннями відповідно до індивідуальної програми реабілітації, а також телефонним зв'язком.

Обладнання зазначених жилих приміщень здійснюється органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями, у віданні яких знаходиться житловий фонд.

Обладнання індивідуальних жилих будинків, в яких проживають інваліди, здійснюється підприємствами, установами і організаціями, з вини яких настала інвалідність, а в інших випадках - відповідними органами місцевого самоврядування.

У разі невідповідності житла інваліда вимогам, визначеним висновком медико-соціальної експертизи, і неможливості його пристосування до потреб інваліда може провадитись заміна жилої площі.

Органи місцевого самоврядування забезпечують виділення земельних ділянок інвалідам із захворюваннями опорно-рухового апарату під будівництво гаражів для автомобілів з ручним керуванням поблизу місця їх проживання.

Стаття 31. Виконавчі комітети органів місцевого самоврядування не можуть вилучати частину жилої площі, збудованої за рахунок коштів громадських організацій інвалідів, у тому числі господарським способом або з залученням їх коштів в порядку пайової участі.

Стаття 32. Інваліди, влаштовані в будинки-інтернати або в інші установи соціальної допомоги, мають право на збереження за ними жилої площі протягом 12 місяців. При більш тривалих строках звільнена жила площа передається для задоволення потреб у житлі іншим інвалідам, які потребують поліпшення житлових умов.

Стаття 33. Діти-інваліди, що не мають батьків або батьки яких позбавлені батьківських прав і проживають у державних або в інших соціальних установах, після досягнення повноліття мають право на позачергове одержання житла і матеріальну допомогу на його благоустрій, якщо за висновком медико-соціальної експертизи вони можуть здійснювати самообслуговування і вести самостійний спосіб життя.

Стаття 34. Місцеві органи державної влади зобов'язані забезпечувати інвалідам необхідні умови для вільного доступу і користування культурно-видовищними закладами і спортивними спорудами, для занять фізкультурою і спортом, а також забезпечувати надання спеціального спортивного інвентаря.

(частина перша статті 34 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 22.05.2003 р. N 860-IV)

Інваліди користуються переліченими послугами безплатно або на пільгових умовах згідно з рішеннями органів місцевого самоврядування за участю громадських організацій інвалідів.

Стаття 35. Інваліди забезпечуються засобами спілкування, що полегшують їх взаємодію між собою та з іншими категоріями населення. Порядок і умови забезпечення передбачаються органами місцевого самоврядування за участю громадських організацій інвалідів.

Інваліди першої і другої груп мають право на позачергове і пільгове встановлення квартирного телефону за рахунок коштів фонду України соціального захисту інвалідів. Порядок і умови встановлення телефону інвалідам визначаються Кабінетом Міністрів України з урахуванням думки республіканських громадських організацій інвалідів.

VI. МАТЕРІАЛЬНЕ, СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВЕ І МЕДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВАЛІДІВ

Стаття 36. Матеріальне, соціально-побутове і медичне забезпечення інвалідів здійснюється у вигляді грошових виплат (пенсій, допомог, одноразових виплат), забезпечення медикаментами, технічними й іншими засобами, включаючи автомобілі, крісла-коляски, протезно-ортопедичні вироби, друковані видання із спеціальним шрифтом, звукопідсилюючу апаратуру та аналізатори, а також шляхом надання послуг по медичній, соціальній, трудовій і професійній реабілітації, побутовому та торговельному обслуговуванню.

Стаття 37. Види необхідної матеріальної, соціально-побутової і медичної допомоги інвалідам визначаються органами медико-соціальної експертизи в

індивідуальній програмі реабілітації. Допомога подається за рахунок коштів фонду України соціального захисту інвалідів.

Стаття 38. Послуги по соціально-побутовому і медичному обслуговуванню, технічні та інші засоби надаються інвалідам безплатно або на пільгових умовах.

Стаття 39. Інвалід має право вибору конкретного виду соціальної допомоги.

Інвалід може відмовитися від того чи іншого виду соціальної допомоги, якщо вона не повною мірою відповідає його потребам. У такому разі інвалід вправі самостійно вирішувати питання про забезпечення себе конкретним видом допомоги за рахунок власних коштів з урахуванням компенсації вартості аналогічного виду соціальної допомоги, що подається державним органом.

Стаття 40. Конкретні умови і порядок пенсійного забезпечення і надання допомоги та інших соціальних послуг визначаються законодавством про пенсійне забезпечення в Україні і рішеннями Уряду України з відповідних питань.

Стаття 41. Підприємствам та організаціям, що спеціалізуються на виробництві товарів, протезно-ортопедичних виробів та виробів фізкультурно-спортивного призначення, спеціальних технічних засобів і пристосувань для інвалідів, встановлюються пільги по оподаткуванню в порядку і на умовах, встановлених законодавством України.

(стаття 41 із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 13.10.94 р. N 200/94-ВР)

**Голова Верховної Ради
Української РСР**

Л. КРАВЧУК

**м. Київ
21 березня 1991 року
N 875-ХІІ**